Samenvatting van de cursus C.6-9: Apocalyptische theologie

Deze cursus werd gedoceerd in 1992–1993, (paginering AT1–AT71) en behandelt de theologische, apocalyptische en liturgische inzichten van de Byzantijnse liturgie. Het centrale begrip apokalupsis betekent letterlijk het "bloottrekken" of "onthullen" van wat verborgen, occult en esoterisch is. In tegenstelling tot louter historische of profetische Bijbelteksten, richt de apocalyptische theologie zich universeel tot alle volkeren en belicht zij de diepere geestelijke en paranormale werkelijkheid.

1. Het Godsbegrip en Apofatische Theologie

"Degene die is": Het Bijbelse Godsbegrip stoelt op de Sinaï-openbaring van Jahweh als "Degene die is" (Exodus 3:14 / "Ik ben"), de eeuwig aanwezige en werkdadige Grond van het bestaan.

Apofatische Theologie: Omdat het goddelijk wezen transcendent en ondoorgrondelijk blijft, hanteert de Byzantijnse liturgie een apofatische (negatieve) theologie: een wijze van spreken die het onzegbare mysterie van God eerbiedigt.

Axiomatisch en Situatief Bidden: Bidden is in deze traditie situatief en axiomatisch: de gelovige benoemt eerst de goddelijke waarde of heilseis en sluit daar vervolgens biddend en instemmend bij aan.

2. Heerlijkheid (Doxa), Theofanie en Vergoddelijking (Theosis)

Goddelijke Heerlijkheid (Kebod / Doxa): Heerlijkheid is de alles-overschrijdende glans en uitstraling (aura) van God als de Vorst bij uitstek.

Theofanie en Epifanie: Theofanie is het zichtbaar doorkomen van God in de schepping. De Kerstkring (incarnatie) en Paaskring (kruis, afdaling in de hel en verrijzenis) vormen samen het tweeluik van Gods vorstelijke intrede (epifanie) in de wereld.

Historische Ooggetuigenis versus Mythen: Met name in de gedaanteverandering op de berg (metamorfosis) laat Jezus Zijn goddelijke aura en toekomstige verrijzenisglans zien. Petrus benadrukt (2 Petr. 1:16–18) dat de apostelen ooggetuigen waren van deze historische feiten, en dat hun verkondiging niet stoelt op uitgedachte mythen.

Vergoddelijking (Theosis): De kerngedachte van de oosterse theologie luidt: Incarnatio dei deificatio hominis — God is mens geworden (vleeswording) om

de mens en de gehele kosmos te vergoddelijken en te laten delen in de goddelijke natuur.

3. Het Mysterie van de Heilseconomie en de Hel als Vooropstelling

Heilseconomie (Oikonomia): Het goddelijke heilsbestel omvat het gehele plan van verlossing door Jezus Christus, waarin twee volkomen naturen (goddelijk en menselijk) verenigd zijn in één godmenselijke persoon (unio hypostatica).

De Hel als Vooropstelling: Door de erfzonde en het mysterium iniquitatis (het mysterie van de gewetenloosheid) zakte het mensdom weg in de kerker van de onderwereld (sjeol / hades). Jezus' afdaling ter helle (hellevaart) verbrijzelde de poorten van de dood en zette de gevangen zielen vrij.

Omslag in het Tegendeel: Evenals de aartsvader Jozef het kwaad van zijn broers liet omslaan in goed, gebruikt Christus Zijn vrijwillig aanvaarde kruislijden om de dood definitief om te buigen tot eeuwig leven.

4. De Drie Hoofdmysteriën: Drie-eenheid, Maria en Engelen

A. Het Drie-eenheidsmysterie

De Drie-eenheid (Vader, Zoon en Heilige Geest) vormt de achtergrond van de hele heilshistorie. In het Oude Testament werd dit mysterie reeds voorafgebeeld in het serafijnse Trisagion ("Heilig, heilig, heilig") bij Jesaja en de verschijning van de drie mannen bij Abraham onder de eik van Mambre.

B. Het Mariamysterie (Theotokos)

Maria staat als de Theotokos (Moeder van God) en de "Poort van de Hemel" centraal in de heilseconomie.

Haar maagdelijke moederschap wordt typologisch vergeleken met het brandend braambos op de Sinaï: zoals de struik brandde zonder te verbranden, zo droeg Maria het goddelijk vuur zonder dat haar maagdelijkheid geschonden werd.

Als koningin van het heelal en Middelares van alle genaden brengt zij de menselijke smeekbeden voor de troon van de Zoon en schenkt zij hulp in alle lichamelijke en geestelijke nood.

C. Het Engelenmysterie

Engelen zijn onstoffelijke geesten en dienaars van God, maar als geschapen wezens blijven zij feilbaar.

Volksengelen en de Vorst van deze Wereld: Engelen treden op als beschermers van volkeren en individuen, maar stuiten op de verzetting van "de vorst van deze wereld" (Satan) en boze geesten die de wereldrijken beïnvloeden.

Engelenbegeleiding: Het boek Tobias (met de aartsengel Rafaël als reisgezel en gebedsoverbrenger) toont dat de mens in zijn beproevingen nooit alleen is en voortdurend door hemelse geesten begeleid wordt.

5. Het Christusmysterie, Ascese en de Hart-onthulling

Mensenzoon en Lijdende Dienaar: Jezus verenigt in Zich de apocalyptische figuur van de Mensenzoon (Daniël 7), die komt op de wolken met goddelijke macht, en de Lijdende Dienaar van Jahweh (Jesaja 53), die door Zijn plaatsvervangend lijden de verlossing bewerkt.

Onthulling van het Hart: Apokalupsis is op de eerste plaats het bloottrekken van wat schuilgaat in het diepste van het menselijk hart. De confrontatie met Christus werkt als een oordeelsschifting (Mattheüseffect): wie weet dat hij "onmondig" of blind is, ontvangt het goddelijke licht, terwijl wie beweert autonoom te "zien", verblind blijft.

Vasten en Ascese (Bios Angelikos): De vastentijd is een veertigdaagse herhaling van Jezus' beproeving in de woestijn. Door ascese en gebed zuivert de mens zijn hart van demonische driften om te komen tot het "engelachtige leven" (bios angelikos) en de verlichting van de Geest.

Conclusie

De cursus C.6-9 laat zien dat de Byzantijnse liturgie geen droge theorie is, maar een levende, gebeden theologie. Via de mysteriën van de Drie-eenheid, de menswording uit Maria, de engelwezens en de hellevaart treedt Christus vanuit het "eeuwige nu" de tijd binnen om de gefaalde mensheid te verlossen, het hart van de mens te onthullen en de gehele kosmos te vergoddelijken.